

DESETERAC 4+6 U HRVATSKOM PJSNIŠTVU 18. STOLJEĆA

Zoran Kravar

Deseterac 4+6, najpopularniji južnoslavenski narodni stih, pojavljuje se u hrvatskom umjetnom pjesništvu već odavno. Čas kao rijedak i slučajan gost, čas kao neosporiv gospodar, prisutan je u svim razdobljima hrvatske književnosti: nalazimo ga već u 16. stoljeću (među folklornim citatima u Hektorovićevoj *Ribanju i ribarskom prigovaranju*), a u drugoj se polovici 17. stoljeća prvi put dogodilo da je neki pjesnik od imena ispjevao njime znatniji ciklus pjesama (Fran Krsto Frankopan, *Dijačke junačke*); nakon dviju jakih uzlaznih konjunktura, jedne u rasponu između dvadesetih godina 18. stoljeća i početka ilirskoga preporoda, a druge između preporoda i praga moderne, deseterac je izgubio na popularnosti, ali se i dalje zadržao u hrvatskom stihovnom repertoaru, oživljujući s vremena na vrijeme u ulozi »metričkoga citata« ili prijevodnoga stiha. Još tu i tamo posegne za njim gdje koji pripadnik domaće književne naive kao za nacionalnim stihom tobože podobnim da podupre vjerodostojnost patetične domovinske davorije.

I kad se razmišljanje o hrvatskom autorskom desetercu ograniči na vrijeme između baroka i preporoda, što ovdje namjeravam učiniti, ostaje njegova problematika velika i složena. Dok su ulasci narodnoga deseterca u umjetno pjesništvo do g. 1700. toliko rijetki i međusobno nepovezani da se čini kako iza njih ne stoje artikulirane poetičke zamisli, umjetno deseteračko pjesništvo 18. i ranoga 19. stoljeća tvori pozamašan korpus tekstova, koji nije mogao nastati slučajno, nego podrazumijeva razrađene književne programe. Razumijevanje tih

programa i određenje njihovih međusobnih odnosa težak je posao. Prvo, oni su u većini slučajeva ostajali ispod razine teoretskoga diskurza, što će reći da njihove smjernice valja naknadno rekonstruirati. Drugo, tih programa ima više, a odnos među njima nije uvijek odnos sličnosti i podudarnosti: prodor, naime, narodnoga deseterca u hrvatsko pjesništvo između baroka i preporoda nije jedinstven događaj koji bi u svim pojedinačnim očitovanjima podlijegao istoj književnopovijesnoj logici. Postoje, dakle, dobri razlozi da se u razmišljanju o hrvatskom umjetnom desetercu 18. i ranoga 19. stoljeća krene putem tipološkoga razvrstavanja.

Epohi hrvatske književnosti između baroka i preporoda (koju ću u daljnjem tekstu, radi jednostavnosti, nazivati naprosto predpreporodnom) pripadaju sljedeći deseterački tekstovi, spjevovi i ciklusi:

- vjerske pjesme dalmatinskih franjevaca: Tomo Babić, *Cvit razlika mirisa duhovnoga* (1726), Lovro Šitović, *Pisna od pakla* (1727)
- Filip Grabovac, *Od kolunela kneza Antuna Kumbata* (1729)
- Andrija Kačić Miošić, *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* (1756)
- epske pjesme Kačićevih sljedbenika iz Makarske, Živogošća i Zaostroga (Frane Radmana, Luke Vladimirovića, Paskala Jukića, Andrije Dorotića i dr.) o suvremenim ratovima ili o političkim temama
- Matija Antun Relković, *Satir iliti divji čovik* (1762)
- Emerik Pavić, *Nadodanje glavni događaja Razgovoru ugodnom naroda slovinskoga* (1768)
- deseterački spjevovi pod utjecajem Relkovićeve *Satira*: Adam Tadija Blagojević, *Pjesnik–putnik* (1771), *Josip Stjepan Relković*, Kućnik (1796)
- ratne kronike slavonskih pučkih pjesnika: Don Ivan Zanačić (Josip Pavišević), *Kratkopis poglavitiji događaja sadašnje vojske* (1762): [Šimun Štefanac] *Pisma od Ivana Salkovića, silnoga viteza i junaka* (1781); Vaso Bošnjak, *Ispisanje rata turskoga pod Josipom cesarom II.* (1792); [Josip Stojanović], *Ispisanje vojske među našim i Turskim Dvorom koja se začē godine 1788* (1792)
- pjesme Antuna Ivanošića s temom iz turskih ratova, *Pjesma od junaštva viteza Peharnika* (1788), *Pisma od Berbira grada* (1789)
- Joso Krmpotić, *Joso Malenica* (1783), *Pjesma Crnogorcem ispjevana* (1788), *Pjesma voevodama austrijskim i rosijskim* (1789)

- lirske deseteračke pjesme iz zbirke Matije Petra Katančića *Fructus auctumnales* (1791)
- Katančićeva prigodnica *Plemenitoj horvatskoga kraljevstva četi slavnu mađarsku krunu za čuvat iz Zagreba se u Budim dilećoj*, također iz zbirke *Fructus auctumnales*
- drama Grgura Čevapovića *Josip, sin Jakoba patriarke* (1820)
- pjesme Tituša Brezovačkoga u Kačićevoj maniri: *Uspominak prečasnoga upelavanja redovničke braće od milosrđa zvane* (1804), *Pisma Juri Božiću* (1809)
- deseteračke pjesme Marka Bruerovića
- deseterački prepjevi Horacijevih oda i epoda Đura Hidže
- protufrancuske pjesme Đura Hidže (1813)

U navedenom se popisu »razdoblje deseterca« predočuje u donekle već sređenu stanju. Osim što sam uvrštene opuse rasporedio po regionalnom ključu (Dalmacija, Slavonija, Banska Hrvatska, Dubrovnik), u tri sam se slučaja oslonio i na rezultate već postojećih klasifikacijskih sažimanja: u vezi s Kačićevim sljedbenicima, sa slavonskim ratnim kroničarima i s pjesnicima u Relkovićevoj sjeni). Nadalje, kao određenu anticipaciju tipološkoga razvrstavanja valja shvatiti i to što se u nekim slučajevima (Katančić, Hidža) pjesme istoga autora navode odvojeno, uz uvažavanje njihove vrstovne različitosti, koja ih predodređuje da u dovršenoj tipologiji zauzmu različita mjesta.

Kao što sam već ustvrdio, među hrvatskim predpreporodnim dekasilabicima odnosno među implicitnim obrazloženjima njihova posezanja za desetercem ima značajnih razlika. One su posljedica više uzroka. Izdvojit ću neke od njih, o kojima vjerujem da u krugu predpreporodnoga deseteračkog pjesništva djeluju kao vrlo snažni diobeni ili razlikovni činitelji:

- kao stih umjetnoga pjesništva, deseterac je potpao pod logiku regionalno usredotočena književnoga života kakav prati sva razdoblja ranonovovjekovne hrvatske književnosti; doduše, upravo su deseterac i njegova nadregionalna konjunktura znak da granice među regijama konačno postaju propusnije; ipak, lokalne se književne kulture sve do preporoda osjetno razlikuju, uz ostalo, i po stupnju ili vrsti literarnosti tipičnih proizvoda, pa se i deseterac u pjesništvu pojedinih središta upotrebljava i doručuje na različite načine;

- predpreporodno deseteračko pjesništvo ne oslanja se uvijek na istu folklornu tradiciju; deseterac mora da je već u sferi narodne i pučke književnosti — i prije, dakle, nego što je ušao u pjesme potpisane autorskim imenima — doživio određeni stupanj diferencijacije; pretpostaviti je da se već tamo družio s različitim pjesničkim tradicijama, pri čemu su vjerojatno mutirala i njegova ritmičko–zvukovna obilježja;
- deseterac kao autorski stih stoji na usluzi različitim oblicima književne djelatnosti, a njime napisana djela nose različita vrstovna obilježja: neka su originalna, a druga prijevodna, neka su opsežna, a neka kratka, neka govore o temama od širega društvenog značenja, a neka o privatnim stvarima;
- hrvatsko deseteračko pjesništvo između baroka i preporoda dijeli se i po kriteriju društvenoga statusa; pojedina djela i skupine djelâ pripadaju različitim, nižim i višim slojevima književne komunikacije, obraćaju se publici različite staleške pripadnosti i nejednake književne kulture, a nastaju u rukama nejednako ambicioznih i obrazovanih pjesnika; u skladu s tim, na različite se načine rješava i osjetljiv problem emancipacije autorskoga deseterca od njegovih folklornih uzora.

Od razlikovnih činitelja uvrštenih u moj popis nisu, naravno, svi jednako izazovni ni specifični. Neki su upravo bjelodani, pa se o njihovoj djelatnosti možemo uvjeriti u susretu s bilo kojom važnijom temom iz starije hrvatske književnosti, dok o činjeničnosti ostalih svjedoče samo razlike između autorskih deseteraca i njihovih upotreba. Osim toga, neki od navedenih kriterija već su služili kao orijentir i u stručnim radovima kojima je predmet baš predpreporodna deseteračka poezija, istina, ne sama, nego u »paketu« s ukupnim onodobnim pjesništvom. Tako se od poželjnih podjela našega predmeta ona po regionalnom ključu može smatrati neupitnom i izvana zadanom, pa je ovdje dovoljno podsjetiti na nju rasporedom pjesama i spjevova uvrštenih u popis. I književnosociološki ključ, koji nas sili razlikovati, na primjer, Hidžine deseteračke prepjeve Horacija od Ivanošićeve, također deseteračke *Pisme od Berbira grada*, već se primjenjuje u literaturi o predpreporodnoj književnosti, premda ne s preciznošću koja bi njegovo oživljavanje u ovom kontekstu činila suvišnim. Drugim riječima, hrvatsko deseteračko pjesništvo između baroka i preporoda ne leži pred nama kao bezoblična hrpa, nego donekle već razvrstano, prije svega, prema parcelama naših književnih regionalizama. Preostaje nam, znači, pročešljati njegovu građu u oslonu na još tri razlikovna kriterija: u svjetlu pitanja o folklornom podrijetlu autorskih deseteraca,

na temelju vrstovnih razlika među pojedinim djelima i, napokon, u znaku književnosocioloških pitanja.

Kriterij uz pomoć kojega bi valjalo odrediti odakle tko od hrvatskih dekasilabika preuzimlje svoj deseterac, primijenit ću ovdje u osobito grubu »rasteru«: sve folklorno pjesništvo koje je moglo utjecati na autorske deseteračke pjesme podijelit ću u samo dvije skupine, pri čemu za ključ uzimljem rimu.

Folklorni deseterac, u doba kad su se njime počeli služiti dalmatinski franjevci, slavonski prosvjetitelji i kroničari i dubrovački kasni setečentisti zacijelo se, osim u standardnoj nerimovanoj formi (koja ne isključuje različite stupnjeve sklonosti neregularnoj i leoninskoj rimi), pojavljivao i u oblicima rimovanima parnom rimom (AABB itd.). Jedan od razloga da se povjeruje u postojanje te varijante stiha jest velika učestalost parne rime u predpreporodnih dekasilabika. Postoje, međutim, i drugi razlozi.

Da deseterac ni u društvenim prostorima gdje služi kao stih pjesama anonimnih i usmenih, nije uvijek bez rime, slabo je potvrđeno u literaturi o južnoslavenskom narodnom pjesništvu. U većini znanstvenih opisa folklornoga deseterca ili se o rimi uopće ne govori ili se potvrđuje ocjena T. Maretića da »srok nije u narodnu pjesmu uzet kao stalan, već kao slučajan nakit«. Tome se protivi činjenica da u raznim zbirkama narodnog pjesništva, pogotovu lirskega, deseteračke pjesme sa stalnom parnom rimom nisu prevelika rijetkost. Kadšto je, doduše, riječ o pjesmama koje nekim svojim obilježjima, napose aktualnošću teme, odaju da su nastale u novije doba, izvan seoskoga ambijenta i onkraj kulture vične usmenoj proizvodnji i pohrani pjesničkoga djela, pa se na njih može primijeniti danas prošireno uvjerenje o rimovanom desetercu kao o stihu više »pučkom« nego narodnom. Parnu rimu, međutim, nalazimo i u pjesmama o kojima se razabire — bilo po njihovoj tematici ili po podacima o mjestu i uvjetima njihova zapisivanja — da su proizvod istoga društvenog svijeta kojem pripada i nerimovani deseterac. Istina, i u takvim slučajevima razlike između nerimovane i rimovane varijante deseterca, podjednako između njihovih funkcionalnih određenja kao i između njihovih oblikovnih obilježja, ostaju velike i nezanemarive. Nerimovani je deseterac, na primjer, stih podjednako podoban za gotovo sve folklorne pjesničke forme, od tzv. »sitnih vrsta« (poslovica, uzrečica, zagonetka) do vrlo opsežnih pjesama s pripovjednom temom, a rimovanu varijantu nalazimo samo u kraćim pjesmama, obično u onima koje pjevači i izvorni recipijenti nazivlju »ženskima«, »djevojačkima«, kadšto i »tamburaškima«, a u znanstvene se klasifikacije uvode kao »lirske«. Povrh toga,

dvije se varijante deseterca razlikuju i po nekim oblikovnim obilježjima: u rimovanoj se varijanti, na primjer, gubi kvantitativna klauzula, a na završetku retka, drukčije nego u nerimovanom desetercu, dopušten je i zatvoreni slog. Nerimovani, dakle, i rimovani deseterac, čak i uz pretpostavku da se susreću u nižim slojevima književne kulture, ostavljaju dojam dvaju stihova različitih i po etosu i po zvukovnim obilježjima. Ono, međutim, do čega mi je ovdje stalo, jest kakva-takva potvrda hipoteze da je anonimno narodno pjesništvo u doba predpreporodne konjunktore autorskoga deseterca raspolagalo obama desetercima, te da su Kačić, Relković, Katančić ili Hidža već u folklornom korpusu koji im je služio kao polazište zatjecali obje varijante, imajući i mogućnost izbora među njima. Naravno, oko te hipoteze valjalo bi poraditi više negoli je ovdje moguće, ali mi se ona čini prihvatljivija od pomisli da rimovani deseterac u cjelini pripada pjesništvu različitu od folklornoga.

Prihvati li se pretpostavka o suživotu nerimovane i rimovane varijante deseterca u domaćem književnom folkloru, proizlazi da su dekasilabici s našega popisa, želeći zapjevati »na narodnu«, imali pred sobom dvije osnovne mogućnosti. Stanje rime u njihovim djelima pokazuje da su među tim mogućnostima uglavnom i birali, ali i da na njima nisu baš uvijek ostajali. Ukupno se, naime, u njihovim pjesmama mogu razlučiti više nego dva odnosa prema rimi. Autorski deseterci mogu biti:

- nerimovani: Blagojević (*Pjesnik–putnik I–III*), Krmpotić (*Joso Malenica*), Katančić, Hidža (protufrancuske pjesme, dva prepjeva iz Horacija);
- rimovani slobodno i na preskok, tako da rima ne povlači za sobom čvrstu strofičku podjelu: Kačić i neke pjesme njegovih sljedbenika;
- rimovani parnom rimom (AA) u različitim stupnjevima čistoće: franjevci, Grabovac, Kačićevi sljedbenici (uglavnom), M. A. Relković, Pavić, Blagojević (*Pjesnik–putnik IV–VI*), J. S. Relković, slavonski ratni kroničari, Ivanošić, Krmpotić (*Pjesma Crnogorcem ispjevana*), Čevapović, Brezovački, Hidža (tri prepjeva iz Horacija);
- rimovani rimom složenijom od parne (ABAB, ABABCC, ABABABCC): neke pjesme Kačićevih sljedbenika, Krmpotić (*Pjesma vovodama austrijskim i rosianskim*), Bruerović, Hidža (četiri prepjeva iz Horacija).

Osim nerimovanoga i parno rimovanoga deseterca, autorska deseteračka pjesma poznaje, kako vidimo, još dvije mogućnosti: kačićevsku rimu, koja se doimlje kao da je nastala zgušnjavanjem »srokolike« eufoničnosti nerimovanoga

deseterca, i rimovne obrasce poput ABAB i ABABCC, za kakve u folklornom pjesništvu nema potvrda, pa su dokaz da se u razvoj predpreporodnoga deseteračkog pjesništva upleo i utjecaj visokoknjiževne verzifikacije. Inače, utjecaj umjetnoga pjesništva čini se vjerojatan i u nekih dekasilabika koji se nisu služili umjetnom rimom: ima mu, naime, traga i u strofičkoj grafici, na primjer, u *Razgovoru ugodnom*, gdje se, bez obzira na prisutnost ili odsutnost rime, retci raspoređuju u katrene, istina, ne posve dosljedno.

Četiri nabrojene mogućnosti rimovanja i dva osnovna oblika folklornoga deseterca vjerojatno su tvorili ovakvu mrežu odnosa:

- umjetnom desetercu bez rime uzor je bio istovrsni folklorni deseterac;
- kačićevskom desetercu s povremenom rimom glavni je uzor zacijelo bio nerimovani deseterac, uz mogućnost da su njegov način rimovanja izdaleka poticali deseterac s parnom rimom i umjetni stihovi;
- parno rimovani umjetni deseterac oslanja se na istovrsni folklorni oblik;
- umjetnom desetercu složenu u rimovane katrene, sestine i oktave, od dvaju su folklornih deseteraca oba mogla biti uzor, premda je lakše zamisliti da je polazio od nerimovane varijante.

Valja, dakako, dodati da su predpreporodni dekasilabici utjecali i jedni na druge, što je moglo imati odjeka i u njihovu odnosu prema rimi. Autoritet Relkovićeva *Satira* mogao je pridonijeti da izbor parne rime kod slavonskih dekasilabika postane gotovo obvezatan. S druge strane, u tradiciji predpreporodnoga deseteračkoga pjesništva poznati su i slučajevi odstupanja od prethodnika. Kačić je zasigurno poznao pjesme Tome Babića i Lovre Šitovića, a ipak je njihovim deseteračkim kupletima pretpostavio deseterac rimovan slobodno i na preskok, koji više podsjeća na nerimovani stih narodne epske pjesme. Obratno, Emerik Pavić i Tituš Brezovački, premda se izričito pozivlju na *Razgovor ugodni*, služe se parnom rimom.

Preuzimajući od anonimnoga folklornog pjesništva stih, a često i parnu rimu, svojim se vrstovnim obilježjima autorska deseteračka pjesma manje ili više odvajala od njega. To ne vrijedi samo za uzorke poput Bruerovićevih poslanica ili Hidžinih prepjeva iz Horacija, gdje se deseterac uvodi u tekstove prilagođene zahtjevima visokoknjiževnih vrstovnih sistema, nego i za popularnija djela. Doduše, u nekima se od njih, napose, u pripovjednima (na primjer, u ratnim kronikama i, još više, u Kačićevim epilijima) selektivno preuzimlju karakterizacijski postupci, dramaturški

obraci i frazeološki stereotipi folklorne pjesničke vrste što su je proučavatelji narodne književnosti nazvali usmenom epskom pjesmom. Ali, čak i u slučajevima najvećega približavanja anonimnoj epskoj pjesmi, razlike ostaju velike: ponajprije, umjetno deseteračko pjesništvo literarizira i teme za koje se folklorna pjesma nikada ne bi sama zainteresirala; osim toga, njegove pripovjedne teme posjeduju jake povijesne referencije te se njegovi likovi i radnje ne daju razdvojiti, što se u folklornom pjesništvu, gdje se jedan narativni uzorak može popuniti različitim, kadšto i pseudopovijesnim likovima, nerijetko događa. O relativnosti utjecaja narodne epske pjesme na pripovjedna djela predpreporodnih dekasilabika svjedoči, napokon, i okolnost da se u takvim djelima uglavnom rimuje. U njima se, dakle, narativni obrasci i frazeologija »guslarske« epike miješaju sa stihovnom opremom »tamburaške« pjesme, što je u folklornom pripovjednom pjesništvu nezamislivo.

Daleko su od bilo kojega vrstovnog ogranka folklornoga pjesništva i tekstovi poput franjevačkih pjesama o paklu ili slavonskih prosvjetiteljskih spjevova, koji se svojim tematskim interesima i diskurzivnom organizacijom zadržavaju u tradiciji vjerske pouke odnosno osamnaestostoljetnih reformnih i prosvjetnih programa, a sve što u njima zvuči »folklorno« proizvod je nastojanja da se idejni kompleksi strani folkloru, zajedno s odgovarajućim diskurzivnim strategijama, prilagode nižim slojevima kao ciljnoj publici.

Proizvodi, dakle, predpreporodnih deseteračkih pjesnika po generičkim se obilježjima svi razlikuju od narodnih pjesama. Ipak, njihova se udaljenost od folklornih modela može stupnjevati. Ona je vrlo velika kad je riječ o pjesnicima koji deseterac uvode u pjesme usporedive s uzorcima aktualne umjetne poezije. Nešto je, međutim, manja — ili je barem drukčija — u slučaju preostale većine dekasilabika. Književne vrste što ih oni prihvaćaju ili ih istom razvijaju različite su, doduše, od folklornih, ali se još manje mogu pridružiti vrstovnom repertoaru umjetne književnosti, od kojega ih dijeli njihova izravna zaposlenost vjerskim, političkim ili prosvjetnim programima kao i prilagođenost pragmatičnim interesima i estetičkom receptivitetu nižih društvenih slojeva. U današnjoj se znanosti o književnosti one obično niže smještaju u »pučku književnost«, svojevrsni književnosociološki »treći svijet« koji se smatra pojavom civilizacijski složenijom od anonimne narodne poezije, a primitivnijom od »umjetničke književnosti«.

Prihvati li se i ovdje teza o »pučkoj« naravi književnih vrsta poput ratne kronike, kačićevske povjestice i prosvjetnoga spjeva, proizlazi da se po vrstovnom ključu korpus predpreporodnoga deseteračkog pjesništva dijeli na dva dijela: na

manji visokoknjiževni i veći pučki. Ta se podjela u priličnoj mjeri podudara s prethodnom, koja je, podsjetit ću, pokazala da dio predpreporodnih dekasilabika polazi od deseterca nerimovane narodne pjesme, dok je drugom dijelu draža »tamburaška« varijanta stiha opremljena parnom rimom. Dvije podjele, naime, ne samo što su obje dihotomne, nego se, uz određene iznimke, poklapaju i u sadržajnom smislu: u autorskim deseteračkim pjesmama pučke pripadnosti uočljivo dominira parno rimovani deseterac, dok visokoknjiževna deseteračka poezija radije poseže za nerimovanim desetercem, koji zadržava u »prirodnom stanju« ili ga oprema rimom složenijom od parne. Najznatnija je iznimka, naravno, Kačićev *Razgovor ugodni*, koji je po vrstovnim obilježjima blizak pučkom taboru, ali se oslanja i na verzifikaciju guslarske epike. Pravilo iznevjeruju i tri Hidžina prepjeva iz Horacija (II, 2, epode 6 i 17), koji u visokoknjiževni kontekst uvode parnu rimu:

Nije u zlatu ikakve lieposti
Kad je u zemlji skrovno s lakomosti.
Ti mniš, Krispo, da čovieka ruži
Kad se š njime razborno ne služi.

Na rezultate metričke i vrstovne podjele predpreporodnoga deseteračkoga pjesništva vrlo se smisleno nadovezuje i treća podjela, zasnovana na književno-sociološkim kriterijima. I ona teži da bude dihotomna, pri čemu se njezin rez manje ili više podudara s već izvedenim razgraničenjima.

Od razlika što se slijedom književnosociološkoga pristupa uočavaju u korpusu autorskoga deseteračkog pjesništva, najvažnija je zacijelo sljedeća dihotomija: s jedne strane, korpus sadržava tekstove visokoknjiževne generičke pripadnosti, koji ne računaju s čitateljem »iz puka«, nego podrazumijevaju publiku opremljenu poznavanjem domaće tradicije i aktualne europske književnosti; s druge strane, on obiluje djelima namijenjenima prostijem puku, o kojem se pretpostavlja ne mnogo više nego da je pismen, da ima iskustava s narodnom pjesmom, te da je željan i potrebit vjerske, pragmatične i osnovne historiografske pouke.

Iz rečenoga se razabire da se podjela autorskoga deseteračkog pjesništva po književnosociološkom ključu uglavnom podudara s podjelama u svjetlu metričkih i vrstovnih kriterija: pjesme što ih emancipirani pjesnici pišu za aristokratsku ili građansku publiku odgovaraju onom korpusu o kojem je rečeno da se uključuje u *genera* umjetne književnosti, a od folklornih mu je deseteraca bliži nerimovani; pjesme književnih diletanata iz svećeničkih ili svjetovno-prosvjetiteljskih krugova, koje svoj uspjeh mjere prodornošću prema dolje podudaraju se s pučkim korpusom.

Ako se sada na neki način »zbroje« vrijednosti koje su ostale na jednoj i na drugoj strani triju manje ili više podudarnih dihotomnih podjela, o razlikama zamijećenima u korpusu deseteračkog pjesništva između baroka i ilirizma nameće se sljedeći zaključak: jedan dio toga pjesništva počiva na pretpostavci da se metrička shema narodnoga deseterca može bezbolno premjestiti iz folklornoga konteksta u visokoknjiževni, drugim riječima, od nastojanja da se desetercem naprosto proširi tradicionalni stihovni repertoar umjetnoga pjesništva; većini, međutim, osamnaestostoljetnih dekasilabika deseterac treba upravo tamo gdje prirodno funkcionira; oni svoje poučne sadržaje i ideološke poruke nefolklornoga podrijetla spuštaju na razinu publike književno »odškolvane« na narodnoj pjesmi, pri čemu ne samo što se služe desetercem kao metrom nego prisvajaju cijelu komunikacijsku infrastrukturu kojoj deseterac izvorno pripada.

LITERATURA:

- T. Matić, *Prosvjetni i književni rad prije preporoda u Slavoniji*, Zagreb 1945.
- M. Kombol, *Povijest hrvatske književnosti do preporoda*, Zagreb 1945.
- K. Georgijević, *Hrvatska književnost od 16. do 18. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni*, Zagreb 1969.
- G. Bujas, *Kačičevi imitatori u Makarskom primorju do polovine 19. stoljeća* (= Građa za povijest književnosti hrvatske, knj. 30), Zagreb 1971.
- R. Bogišić, »Književnost prosvjetiteljstva«, M. Franičević, F. Švelec, R. Bogišić, *Povijest hrvatske književnosti*, sv. 3, Zagreb s. a. (Liber), str. 293 i d.
- I. Slamnig, *Hrvatska versifikacija*, Zagreb 1981.
- S. Petrović, »Poredbeno proučavanje srpskohrvatskoga epskog deseterca i sporna pitanja njegovoga opisa«, *Oblik i smisao*, Novi Sad 1986, str. 165 i d.
- M. Franičević, »O stihu hrvatske poezije 18. stoljeća«, *Studije o stihu* (= M. Franičević, *Izabrana djela*, sv. 7), Zagreb 1986, str. 236.
- P. Pavličić, »Kamo pripada Reljkovićev *Satir*«, *Vrijeme i djelo Matije Antuna Reljkovića*, ur. D. Tadijanović, J. Vončina, Osijek 1991, str. 85.
- Dani Hvarskog kazališta. Hrvatska književnost 18. stoljeća. Tematski i žanrovski aspekti*, ur. N. Batušić, R. Bogišić, R. Filipović, Ž. Jeličić (†), M. Moguš, F. Švelec, J. Vončina, Split 1995.